

УДК 321

СТАВЛЕННЯ ДО ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ У ТЕКСТАХ КАНОНІЧНИХ ЄВАНГЕЛІЙ

Анатолій Коваль

*Львівський національний університет імені Івана Франка
філософський факультет, кафедра філософії
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: tol-koval21@uandex.ua*

Проаналізовано текст канонічних Євангелій Нового Заповіту в контексті їхніх політичних тенденцій. Розглянуто основні інститути політичної структури – інститут політичного правителя (царя), інститут військової служби, інститут оподаткування, а також питання участі віруючого, що визнає авторитетними для свого життя тексти Євангелій, у політичному житті.

Ключові слова: політична теорія, Царство Боже, особиста мораль, суспільна мораль.

Тема політичного наповнення текстів Нового Заповіту (далі – НЗ) – нова тема, яка ще не стільки широко розроблена, скільки інші дослідження у сфері вивчення НЗ. Ми маємо на меті лише розглянути у текстах канонічних Євангелій (Єв. від Матвія, Марка, Луки й Івана) конкретні тенденції та конкретне ставлення до тих чи інших політичних структурних одиниць. Такими одиницями будуть інститут правителя, податки, військова служба. Ці чинники успішної побудови держави необхідні для сучасного суспільства, але нас цікавить яким же чином ставлення до них розкривається у релігійних текстах. Підчас дослідження ми визначимо чи тема політики цікавила авторів Євангелій, чи, можливо, вони торкалися цієї теми лише мимохідь. Також спробуємо дати відповідь на запитання, чи допускають Євангелії участь послідовників Ісуса (згодом, почали їх називати християнами) у політичному житті держави. Інакше кажучи – політика є «злом» (так стверджують окремі групи християн) чи все-таки нейтральною сферою, участь у котрій християн передбачається авторами Євангелій.

Тема вивчення християнських Писань стосовно політичної складової корисна й унікальна тим, що саме християнство було основною супроводжуючою силою, яка утворила і розвинула так звану західну цивілізацію. Тому очевидно є цікавість до Священних Писань саме цієї релігії у контексті політики.

Названу тему досліджували Алан Сторкі («Ісус і політика»), Райнгольд і Річард Нібур («Христос і культура») та інші.

І. Отже, почнемо з опису *ставлення до Правителя (Царя) у текстах Євангелій*. Правителем палестинського регіону Юдеї в часи Ісуса (час, про який пишуть Євангелії) був Понтій Пилат – представник римської влади у цьому регіоні. Існував також вищий владний авторитет для усіх жителів Римської імперії – імператор. Якщо імператора багато хто і в очі не бачив, то з Пилатом тодішні юдеї стикалися безпосередньо. Ставлення авторів Євангелій до Пилата важко визначити чи однозначно позитивне, чи негативне. Узагалі вони звертаються до цієї особистості прямо лише у випадку дотичності її до подій розп'яття Ісуса. Дослідник політичних поглядів НЗ Алан Сторкі констатує, що слова апостола Павла «немає влади не від Бога» (Рим. 13:1) – це алюзія на розмову Ісуса з Пилатом (Ів. 19:11), де Ісус впевняє правителя в його інституційній

залежності від Бога і у вищості «Царства Божого», яке він проповідує, від царства Риму [5, с. 163]. Отже, автор Євангелія від Івана легітимізує земну владу Пилата, але обов'язково узалежнює її від Вищої влади, тобто від влади Бога.

В історії царської влади в народі Ізраїля все зводиться до одного: юдеї не сприймали серйозно чужої політичної влади і повсякчас очікували визволення свого народу й встановлення власної, божественної влади. Царя над собою вони бачили лише вихідцем зі свого народу. Він мав би бути схожим на попередників – Мойсея, Самуїла, Давида. Потім ці очікування оформились у славнозвісну ідею Месії.

Коли йдеться про ставлення до політичного правителя юдеїв, ми маємо на увазі й перших християн. Хоча останні з часом дещо змінили думку стосовно світської влади. Уже за часів простежуємо лояльніше і покірніше ставлення самого апостола та інших християн до ворожого політичного лідера і більшу концентрацію на особистому духовному житті, ніж на політичному.

І юдеї, так і християни того періоду (I ст.) відносились до політичного правителя як до необхідності. Перші категорично вимагали царя зі «своїх братів» (єврея), котрий би правив ними згідно зі «законами Божими». Християни ж спочатку вбачали утілення таких очікувань усіх юдеїв в Ісусі, а пізніше (після смерті і воскресіння та їх осмислення) звернули більшу увагу на особисте благочестя. Однак вони-таки очікували політичного (й есхатологічного) вторгнення Ісуса у життєвий простір під час «другого пришествя». Такі очікування особливо помітні в книзі Об'явлення (19:16; 1:5; 6:15), де Ісуса названо «Царем царів», «Владикою земних царів».

Коли сприймати Ісуса у вигляді політичного лідера під час його земного життя, як це описано в Євангеліях, то разом з Аланом Сторкі простежуємо, що Ісус не шукає загального визнання, а навпаки уникає його. Він не потребує від послідовників почестей, котрі вимагав кожен цар [5, с. 87]. Звісно, це все можна трактувати як політичну поведінку Ісуса лише за умови допущення, що Ісус усвідомлював себе політичним правителем. Коли ж сприймати позицію Ісуса лише як релігійного учителя, то така поведінка стає зрозумілішою і по-іншому інтерпретованою.

Підтвердженням того, що Ісус і Євангелії визнають правомірність політичного правителя як необхідного регулюючого органу, спостерігаємо на прикладі, описаному в Мт. 17:25. Тут йдеться про царів, котрі беруть податок з окупованих територій (від «синів чужих»). Ісус не виступає проти такого права царів, але й сам платить податок (хоча вважає, що не повинен цього робити), не бажаючи спокусити будь-кого. Хоча у Лк. 22:25 ми читаємо інше ставлення Ісуса до влади царя. Тут він констатує: царі «панують над народами» і закликає учнів, аби «між ними такого не було». Ісус проводить порівняння зі зажерливістю та насильницькими методами політиків і у контрасті показує, як не потрібно поводитись його учням у відносинах між собою. Однак, тут аж ніяк не заперечується легітимність царя як необхідного елементу соціального устрою, а всього лише на контрастному прикладі з політичної сфери постає етика, яка повинна бути у взаєминах Ісусової общини. Це повчання також зустрічається у Мт. 20:25 (також див. 23:11), де Ісус знову ж таки закликає учнів – «між вами нехай буде не так. А хто більшим хоче бути – хай буде слугою». Дослідники політичної історії стверджують, що цей афоризм Ісуса кардинально змінив західне уявлення про позицію правителя і сформував уявлення про «чиновника – слугу народу». В стародавніх державах такого підходу не було. Царі були панамі над народом і народ мав служити їм. Така була концепція і ніхто не піддавав це сумніву. Хоча ці слова Ісуса очевидно відносяться до етичних правил його

общини, а не до претензій на політичну теорію, все ж історія політики взяла це правило на своє озброєння.

Підсумовуючи, зазначимо: Євангелії описують політичного правителя соціальною необхідністю, навіть як дозволений Богом інститут. Єдина вимога, що ставлять автори Євангелій перед царем – намагатись бути гідними представниками влади у межах повноважень, даних Богом. Уся конфронтація з правителями в Євангеліях з боку Ісуса – це моральна конфронтація, а не політична.

II. Розглянемо *ставлення до військової служби у текстах Євангелій*. Пацифізм становить характерну рису різних пієтистських християнських рухів. Оскільки такого типу християни акцентують увагу у віровченні на Новому Заповіті як на основному та єдиному надійному джерелі їхньої практики і догматики, то доходимо висновку про абсолютну аполітичність Писання. Так, стверджується, що наука й етика, викладена в Євангеліях, не може бути узгоджена з християнським мілітаризмом. Двозначне і змінне історичне ставлення до військової служби слов'янських баптистів описує в своєму трактаті К. Прохоров [3].

Основним аргументом проти участі християн у військовій службі слугує непримирення мілітаризму зі заповіддю Ісуса «любити своїх ворогів», уміщеною в Євангеліях. Тобто є парадигма, висловлена в риторичному запитанні – «як можна любити свого ворога, вбиваючи його?» Такий погляд на новозавітну етику потрібно розглянути, у тому числі герменевтичну і практичну відповідність.

Безперечно, етика Ісуса має пацифістичний характер, характер миру і любові до ворога, прощення, а не помсти. Але чи можна цю етику переносити на всі сфери людського буття? Чи не було б не адекватним застосовувати таку етику, наприклад, для державних Судів, у практиці яких запровадили б прощення і волю підсудимим, які щиро розкалялись у своїх злочиннях? Чи не протестували б самі християни проти такої практики звільнення злочинців?

В сучасній етиці існує поділ на «особисту етику» та «суспільну етику». Цей поділ вимушений тим, що окремі етичні норми, які є адекватними і справедливими для особистої поведінки, є абсолютно не прийнятні для колективного застосування. Як підтвердження того, що етика Ісуса та інших діячів, описаних Євангеліями, не протирічить суспільній моралі справедливості і кари за злочин, можна помітити той факт, що Ісус євангелістів не дорікає державним службовцям чи воїнам щодо їх каральної чи військової функції. Окремий чіткий приклад, що описує Івана Хрестителя і римських воїнів (Лк. 3:14), показує, що Іван теж не бачив у військовій службі нічого «антихристиянського» (якщо можна назвати Івана проповідником християнства). Стосовно цього можна згадати слова Августина (у цитуванні Граціана, монаха 12 ст.), який говорить: «Якщо б християнське вчення об'являло всі війни гріхом, то солдатам, коли вони звернулись за порадою щодо спасіння своєї душі, сказали б в Євангелії, що вони повинні відкласти зброю і повністю залишити військову службу. Але їм було сказано: «Не чинить ні над ким насильства і не обманюйте нікого і будьте задоволені своєю платнею» [6].

Ще однією ілюстрацією різних категорій етики Ісуса є випадок, коли він обмив ноги своїм учням як ілюстрацію своєї етичної парадигми, згідно якої «князі панують над народами, а між вами нехай так не буде» (Лк. 22:25). Важко допустити, що Ісус хотів, щоб в політичній сфері князі обмивали ноги підлеглим – такого князя чи царя ніхто б не поважав передусім ті, кому він мие ноги. Люди хочуть бачити перед собою сильного,

достойного політичного лідера. Натомість для релігійних відносин всередині общини – така поведінка керівників є адекватною і прийнятною як демонстрація релігійної любові.

Звернемо увагу на те, що Ісус часто наголошував на важливості його етики саме в мотивах, а не у самих вчинках. Він розповідав притчу про митника і фарисея, один з котрих був мотивований щиро молитись до Бога а інший – лицемірно. Також, часто у розмовах з лицемірними людьми, Ісус наголошував не на зовнішню дію людини, а на справжні причини цієї дії – внутрішній мотивації.

Тому, можна дійти висновку: у справі певного вбивства ключову роль відіграє мотивація, а не вчинок. Більшість християн вважають, що вбити нападника чи грабіжника, захищаючи життя своєї сім'ї, – абсолютно виправданий учинок, а не гріх. На противагу цьому – вбивство з метою пограбування або іншою злою цілком – є абсолютно не допустиме для усіх християн. Чи не можна застосувати цей висновок і до військової повинності? Коли людина захищає народ від нападника – це вважається благородним вчинком. Тут існує ще диференціація – на війну захисту своєї держави і війну нападу на інших. Ця дилема складніша для вирішення, але вона не входить до нашого завдання, оскільки в Євангеліях про це мова не йдеться.

Отже, як у справі зі ставленням до правителя, в Євангеліях немає чіткого вчення щодо поглядів ставлення на військову службу. Ні Ісус, ні інші персонажі Євангелій ще тоді не розробляли таких політичних ідей, а наші здогадки та висновки можна будувати лише на дотичних текстах і логіці.

III. Чіткіше виявлено у текстах Євангелій *ставлення до податків*.

В сучасних незалежних державах ставлення до податків серед населення – відносно спокійне і позитивне. Члени розвинутого суспільства знають, що їхні податки використовуються на потреби медицини, соціальних виплат і т.д.), а також на заробітну плату всім держслужбовцям, які за ці гроші стараються працювати на благо роботодавців. Це ідеальна і в багатьох країнах реалізована модель, хоча існує багато виключень, де формально така модель установа, але практично народ не контролює потоки власних податкових грошей і зловживань держслужбовців.

Якщо звертатись до євреїв I ст., то ситуація дещо інша – тоді вони перебували під повною владою римлян і вимушено віддавали данину саме їм, чужинцям, котрі використовували гроші не на благо ізраїльтян.

Історія народу Ізраїля засвідчує: податки починалась тут зі збору десятої частини прибутку громадян на нужди бідних та утримання Левитів (нащадків Левія, сина Якова). Вони (Левити) спочатку носили скинію Заповіту пустинями, а потім, коли євреї завоювали Ханаан (Палестину) і побудували Храм, служили при цьому Храмі. Отже, Левити виконували так звану державну (релігійну по суті) службу, за що всі інші євреї платили їм десятинами.

Другий етап і розширення сплати податків відбувся за переходу Ізраїлю від теократії до монархії за Самуїла (1 Сам. 8). Коли євреї зажадали для себе царя, то Самуїл попередив їх про те, що цар буде брати від них набагато більше податків ніж вони платять зараз і не тільки грошима чи продуктами: *«Оце буде право царя, що царюватиме над вами: він візьме синів ваших і поставить собі в колесниці свої та серед їздців своїх, і вони будуть бігати перед колесницею його... А дочок ваших забере за мисоварниць, і за кухарок, і за пекарів... І він забере рабів ваших, і ваших невілень, і найліпших ваших юнаків, і ваших ослів, і буде вживати їх на роботу свою».* (1 Сам. 8:11–13, 16). Ізраїльтяни довгий час покійно несли тягар царських податків, адже все ж таки вони

платили своєму царю (а не чужим завойовникам), який захищав їх від ворогів, управляв державою, розглядав складні справи і под.

Повертаючись до I ст., зауважимо: тут ситуація розгортається по іншому – більшість податків витрачалось не на «своїх», а на «чужих» (римлян), хоча суто юдейські податки теж існували.

Описуючи період царя Ірода Великого, А. Сторкі стверджує: всі податки збирав сам цар і частину з них віддавав римлянам, а частину використовував для власних потреб і будівництва міст, інших споруд. Ірод Великий відбудував і розширив Єрусалимський храм, і все це зробив за рахунок податків населення [5, с. 271]. Ці податки він збирав за допомогою грубої сили і «сталюї руки правителя».

Після смерті Ірода Великого податкова карта розділилась на Юдею, Галілею і володіння Ірода Пилипа (східна Галілея). В Юдеї безпосередньо римляни почали отримувати податки від населення. Але робили вони це руками тих же юдеїв та самарян. Така участь юдея у зборі податків для окупантів була великим злочином і гріхом для інших ізраїльтян. У НЗ часто можна зустріти назву митника разом з епітетом грішника (Мт. 9:10). Так, показовою є історія про митника Закхея, який обкрадав народ і жив за рахунок цього дуже розкішно (Лк. 19). Коли він навернувся до праведного життя, то захотів віддати гроші багатьом людям – котрих «скривдив». Отже, ще раз підтверджується нерозривний зв'язок у юдеїв політики з релігією. Політичних зрадників не називали зрадниками народу і негідними людьми, а грішниками перед Богом.

Наявність римського гноблення і податків не відкидало потребу в суто юдейській системі оподаткування. Наявність храму і всіх його працівників потребувала коштів. Священики вводили для віруючих юдеїв податки на храм. Вони були добровільними і збирались не через фізичну силу, а через релігійні переконання. Натомість фарисеї теж проштовхували власну систему оподаткування серед юдеїв, яка полягала у зборі десятини. Фарисеї й самі давали десятину як приклад праведного та досконалого життя перед Богом (Луки 18:12).

Розглянемо види тогочасних податків на території Палестини, щоб зрозуміти, чим ці податки являлись тоді й чим відрізнялися від сучасних податків. Відтак, не потрібно поспішати з ототожненням сучасного ставлення християнина до податків зі ставлення Ісуса або його учнів до тогочасного оподаткування. Адже тодішні римські та юдейські податки можуть зовсім не збігатись із теперішніми видами оподаткування, і в такому випадку ми не матимемо герменевтичного та історичного права їх ототожнювати. Отже, види римських та юдейських податків:

1. *Земельний*. Його збирали митники зі землевласників і він становив одну восьму частину урожаю щорічно, за винятком так званих Ювілейних років і років, коли у регіоні спалахували повстання чи стихійні лиха.
2. *Римський*. Супроводжувався переписом населення. Така ситуація перепису описана при народженні Ісуса. Хоча існують вагомні заперечення щодо хронологічної відповідності саме цього перепису, в нашому випадку це не має жодного значення, – перепис був ще одним способом римлян поповнити власну казну і заодно порахувати кількість своїх підданих.
3. *Римські дороги, які* славились якістю і поширеністю. Щоб ними користуватись, також потрібно було платити певний податок.
4. *Храмовий*. Запроваджений священницькою елітою для потреб храму, збирався раз на рік у розмірі двох “дидрахм” (Мт. 17:24). Цей податок не стосувався ні римлян, ні іродіян, а лише юдеїв.

5. *Корван і десятина*. Призначені ще зі старозавітніх часів. Фарисеї та первосвященики культивували збір цих пожертвувань і спонукали народ приносити їх [5, с. 278].

В Євангеліях чітко описується ставлення Ісуса до римських податків та податків на храм. Перше висловлено у Луки 20:22-25 (також Мт. 22): *“Чи годиться давати податок для кесаря, чи ні? Знаючи ж їхню хитрість, сказав Він до них: Чого ви Мене випробовуєте? Покажіть динарія Мені. Чий образ і напис він має? Вони відказали: Кесарів. А Він їм відказав: Тож віддайте кесареви кесареви, а Богові Боже!”* Відповідь Ісуса відображає його ставлення до податків кесареві, але текст також імпліцитно окреслює і суспільні настрої тогочасних юдеїв. Ті, хто його запитували і мали на меті скомпрометувати Ісуса перед народом. Коли б він відповів, що не потрібно платити податків – то його негайно б заарештували б за бунтарство; якщо ж він сказав би платити, – то народ би розчарувався в ньому. Отже, у суспільстві було чітко сформовані негативне ставлення до оподаткування Римом та внутрішній бунт проти цього, відгук якого народ очікував від Ісуса. По суті Ісус сказав платити податок, але зробив це так, що слухачам не було в чому його звинуватити, і він залишився на свободі. Ця відповідь акцентує на його аполітичності й чіткому розділенні між щирим шануванням Бога та політичними незручностями. Ісус наче відводить їх увагу від нагальних політичних питань (податків кесарю) і наголошує на важливіших справах (поклоніння Богу). Ці дві категорії в юдеїв змішались: менш важлива стала для них більш важливою.

Джон Райл, коментуючи цей текст, зазначає, що в багатьох країнах спроби церкви управляти справами держави та спроби держави направляти духовний розвиток всіх громадян приводили до війн і безпорядків. Вміння правильно розрізняти де кесареви а де Боже і віддавати кожному згідно їх прав – запорука тихого та спокійного життя [4, с. 330].

Але перед нами постає проблема – як розділити кесареви (політичне) від Божого (духовного). Ми знаємо, що для юдеїв таке розділення було надто умовним і нечітким; тут релігія і політика – не вороги, а друзі. Звісно, ситуація тут ускладнюється тим, що політичну сторону представляють «язичники». Таким чином Ісус міг мати на увазі, щоб народ змирився з окупацією і в таких умовах жив праведно і поклонявся Богу. Юдеї пам'ятали час вавилонського полону і наказ пророків Старого Завіту змиритись з Вавилонським захопленням і спокійно жити та служити Богу там, куди їх вигнали.

У Євангелії від Матвія 17:24-27 описана дуже цікава ситуація, в якій відображено ставлення Ісуса до юдейських зборів грошей на храм: *«Як прийшли ж вони в Капернаум, до Петра підійшли збирачі дидрахм на храм, та й сказали: Чи не заплатиш ти наш учитель дидрахми? Він відказує: Так. І як він увійшов до дому, то Ісус попередив його та сказав: Як ти думаєш, Симоне: царі земні з кого беруть мито або податки: від синів своїх, чи чужих? А як той відказав: Від чужих, то промовив до нього Ісус: Тож вільні сини! Та щоб їх не спокусити, піди над море, та вудку закинь, і яку першу рибу ізловиш, візьми, і рота відкрив їй, і знайдеш статир; візьми ти його, і віддай їм за Мене й за себе...»*

Дехто з коментаторів та читачів цього тексту відразу заявляє, що Ісус тут показує своє божественне походження і синівство Богу, коли каже про свою свободу від податків на храм, який являється «домом Божим». Така тлумачення в кращому випадку можна назвати поспішним і явно айзегетичним; а взагалі – йдеться тут зовсім про інше синівство.

Отже, що таке податок на храм, ми вже з'ясували вище. Тепер потрібно розібратись, яке ж ставлення Ісуса до цього податку. Те, що він його заплатив – не означає, що він його схвалював, адже текст чітко говорить про причину цього – «щоб їх не спокусити». Та й саму структуру храмової діяльності він називав «печерою розбійників». Ісус не схвалював такий вид податків на храм і висловив він це в дуже цікавому діалозі з Петром.

Ісус в цьому діалозі дозволив Петру відразу ж дійти висновку, що земні царі, коли завойовують чужі землі, беруть з них податки, а з громадян своєї власної держави – не беруть. Більше того – якраз для потреб і гарного життя цих громадян і збираються податки з окупованого населення. Отже, «сини» – це члени домінуючого царства, окупанта. Оскільки юдеї збирали цей податок тільки з юдеїв (від «своїх синів»), то в Ісуса це викликало несприйняття і обурення – навіть «язичники» собі такого не дозволяють – брати податок з своїх же громадян. Виникає справедливе запитання: невже Ісус був проти десятини і всіх інших юдейських зборів? Очевидно, що не зовсім так. Ісус при кожній нагоді хотів поставити все на свої місця і вказати своїм слухачам на те, що найважливіше – це серце людини і з якими мотивами вона дає Богу жертву, чи то грошову чи будь-яку іншу. Це чітко можна прослідкувати у його оповіді про митника і фарисея, які молились в храмі (Лк. 18). Фарисей давав десятину і виконував всі інші приписи закону, а митник був грішнішим за нього, але щиро розкаювався в цьому – останній вийшов з храму більш праведний перед Богом ніж перший. Таку ж логіку Ісуса можна прослідкувати і у випадку з вдовою, яка кидала своє мізерне пожертвування (Мк. 12:41-44). Ця вдова, за оцінкою Ісуса, кинула найбільше зі всіх, адже кинула все, що мала.

Все ж таки запитання залишається – чи був Ісус проти таких юдейських зборів грошей? Роз'яснити все до кінця допоможе нам ще одна євангельська історія: *“І сказав Він до них: Спритно відкидаєте ви заповідь Божу, аби зберегти своє передання. Бо Мойсей наказав: Шануй батька свого та матір свою, та: Хто злорічить на батька чи матір, нехай смертю помре. А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Корван, чи дар Богові те, чим би ти скористатись від мене хотів, то вже вільно йому не робити нічого для батька чи матері, порушуючи Боже Слово нашим переданням, що його ви самі встановили. І багато такого ви іншого робите”* (Мк. 7:9-13). Корван – це єврейське слово, яке означає “жертвенний дар”; ним в ті часи визначали дар, який юдей приносив і віддавав в руки священників чи фарисеїв. Це не був приписаний Торою обов'язковий дар. Ісус протиставляє цей дар з заповіддю Мойсея і робить висновок, що останнє важливіше. Таким чином знову ж таки Ісус вказує на пріоритетність виконання Божих заповідей і щирого ставлення до батьків, а не лицемірного виконання пізніших нашарувань передань, які протирічать Закону і дають можливість людям виправдати себе не виконуючи прямих наказів Божих щодо батьків.

Отже, Ісус був не проти сплати податків кесарю (імператору Римської імперії), але проти внутрішніх юдейських податків. Основна причина такого ставлення вже була згадана і вона полягає в тому, що юдеї брали “від своїх братів”. Римляни в даному випадку виявились людянішими за юдеїв – вони брали в чужих. Ми ніде не бачимо, щоб Ісус відміняв Старозавітні збори десятини чи негативно до них ставився. Він критикував лише нововведені податки, які йшли не для бідних і для потреб храму, але для збагачення нечесної юдейської релігійної еліти.

IV. Перейдемо до відповіді на питання, щодо правомірності (згідно з текстами Євангелій) *участі християнина в політиці*. Дуже складно розглядати місце сучасного християнина в політиці, відповідно до текстів Євангелій, оскільки в часи Ісуса і перших апостолів політичне становище було зовсім інше, ніж поточне. Ісус і апостоли проповідували переважно нижчим верствам населення, які не були політиками чи владними людьми. Хоча не існувало такого правила – не проповідувати вищим прошаркам населення, але практично християнство приймали більшість незнатних людей. Це могло пов'язуватись із тим, що християнство було надто морально аскетичною ідеологією і для політика того часу занадто важко було її дотримуватись. Виходячи з такої практики Першої Церкви, багато сучасних християн відсажують від політичної діяльності як від брудної та грішної справи. Але чи так само вважав Ісус євангелістів? І якщо навіть вважав, що політика – справа брудна, то чи хотів Ісус відмовити своїх послідовників від фактичної участі в цій справі? Чи, можливо, Ісус не торкався питання участі християнина в політиці і залишив це на особистий розгляд сумління християнина?

Раніше ми вже дійшли висновку, що політична система управління і самоорганізації суспільства є необхідною і навіть має божественне походження. Тепер потрібно запитати себе – кому ж Бог, згідно Євангелій, доручив займатись цими необхідними справами політики? Чи лише таким “грішникам” як Пилат, чи “праведники” теж можуть брати в цьому участь? Деякі християни відсторонюють себе від політики як від брудної справи і залишають заняття нею “грішникам”. Але чи це не є несправедливо щодо них? Невже Бог християн не хоче, щоб і політики “прийшли до Нього” і стали християнами? Невже, якщо б всі люди в окремій державі стали християнами, політикою не залишилось би кому займатись?

Алан Сторкі відповідає на такі уявлення категорично. Він говорить, що політична діяльність як відповідальність «людей Божих» панувала в уявленні перших християн ще з юдейського періоду, періоду суддів і царів. Бог наказував Своїм людям займатись політикою, але основною умовою було займатись нею чесно і на користь народу, а не на свою користь. Таким чином Сторкі заявляє, що Ісус не відміняв цього напрямку діяльності юдеїв, але ще раз наголосив про вимоги для цієї діяльності. Основна вимога – це послух Богу. Сторкі застосовує текст Луки 12:42-43 як такий, який дає вказівки щодо політичної діяльності: *«А Господь відказав: Хто ж тоді вірний і мудрий домоправитель, що пан настановить його над своїми челядниками, щоб давати харч визначену своєчасно? Блаженний той раб, що пан його прийде та знайде, що робить він так!»* [5, с. 227].

Маркус Борг у своїй праці “Бунтівник Ісус” цитує ще одне висловлювання Ісуса щодо відношення християнина до політики. Цей знаменитий вислів міститься в тексті Марка 12:13-17: *“Віддайте кесарю кесарево, а Богу – Боже”*. За словами Борга, багато християн, спираючись на цей текст, старались бути покірними світській владі і віддавати їй належне, те, що Бог визначив віддавати (пошану, податки, слухняність закону). Іншим і похідним наслідком такого тлумачення цього вислову Ісуса, за Боргом, є пасивність християн в політичній сфері. Така пасивність доходила до того, що християни в нацистській Німеччині не протестували проти режиму Гітлера і не вважали це своїм обов'язком. Своїм обов'язком вони вважали покору владі. Маркус Борг тлумачить цей вислів Ісуса не в традиційному сенсі. Він говорить про те, що Ісус не мав на увазі сліпу покору владі і віддавання їй того, чого вона вимагає. Ісус же мав на увазі, віддати імператору монети з його ідолопоклонницьким написом, а Богу віддавати все інше. Борг

переконаний, що Ісус в даному випадку не робить доктринальної заяви щодо розділення світської і духовної влади [2, с. 284].

Отже, Євангелії не дають конкретної відповіді на проблему участі християнина в політиці. Але загальні принципи, котрі легко виводяться з вчення Ісуса й апостолів у Євангеліях, дають нам зрозуміти: політична діяльність – необхідна і Богом установлена норма людського самоврядування. Відповідно християнинові займатись політикою можна і потрібно, однак у межах морально-етичних правил Євангелій. Такий висновок є плодом сучасної логіки, оскільки чогось подібного про участь у політиці віруючої в Ісуса людини сам Ісус не говорив і жоден апостол чи найближчий учень Ісуса не займався політикою. Перші послідовники Ісуса дослівно сприйняли вирази Ісуса про те, що він прийде на землю другий раз для встановлення “Царства Божого” і тому займались найшвидшим поширенням своєї нової віри, а не соціально-політичним урядуванням. Але коли наприкінці I ст. християни зрозуміли, що прихід Ісуса на землю затягується чи відкладається, відтоді є сенс висувати питання про певну християнську політичну теорію. Хоча, як засвідчує історія християнства, офіційно така теорія запрацювала лише з IV ст. До цього часу християн переслідувала політична влада, тому вони не могли думати про власну політичну концепцію, змушені були виживати і знаходити комфорт у своїх суто релігійних надіях та ідеях. Тобто, політична теорія була одна – витримати тиск політичної влади і зберегти свою віру в таких нелегких умовах. Уже в IV ст., коли християнство стало офіційною релігією Римської імперії, все суспільно-політичне учення кардинально змінилось, і згодом Церква сама ініціювала переслідування на інакомислячих. Але цей період і його політичні ідеї у християнстві не відображені у текстах Євангелій і залишаються поза межами нашої статті.

Список використаної літератури

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. – Українське Біблійне Товариство, 2001. – 296 с.
2. *Борг Маркус*. Бунтарь Иисус / Маркус Борг. – М.: Эксмо, 2009. – 400 с.
3. *Прохоров Константин*. О христианском пацифизме / Константин Прохоров. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rusbaptist.stunda.org/christian-racifism.pdf>
4. *Райл Джон*. Размышления над евангелием от Луки / Джон Райл: в 2 ч. – Минск: Завет Христа, 2001. – Ч. 2.– 384 с.
5. *Сторки Алан*. Иисус и политика. Противостояние властей / А. Сторки; пер. О. Розенберг. – Черкассы: Колоквиум, 2008. – 416 с.
6. *Эвелл Уолтер*. Теологический энциклопедический словарь. – Ассоциация «Духовное возрождение» ЕХБ, 2003. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-reading.link/book.php?book=1023441>

Стаття надійшла до редколегії 13.04.2015

Прийнята до друку 01.07.2015

ATTITUDE TO POLITICAL INSTITUTIONS IN THE TEXTS OF CANONICAL GOSPELS

Anatoliy Koval

*Lviv National University named after Ivan Franko
Faculty of Philosophy, Department of Philosophy
Str. Universytetska, 1, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: tol-koval21@yandex.ua*

The article aims to analyze texts canonical Gospels of the New Testament in the context of their political tendencies. The basic structures of political institutions such as the Institute of Political ruler (king), the institution of military service and Institute of Taxation were considered. Also considered important question of participation believer, who finds his life for authoritative texts of the Gospels, in political life.

Key words: political theory, the kingdom of God, personal morality, social morality.

**ОТНОШЕНЕ К ПОЛИТИЧЕСКИМ ИНСТИТУТАМ В ТЕКСТАХ
КАНОНИЧЕСКИХ ЕВАНГЕЛИЙ****Анатолий Коваль**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
философский факультет, кафедра философии
ул. Университетская, 1, 79000, г. Львов, Украина
e-mail: tol-koval21@yandex.ua*

Анализируются тексты канонических Евангелий Нового Завета в контексте их политических тенденций. Рассмотрены основные институты политической структуры – институт политического правителя (царя), институт военной службы, институт налогообложения, а также вопрос участия верующего, который признает авторитетными для своей жизни тексты Евангелий, в политической жизни.

Ключевые слова: политическая теория, Царство Божье, личная мораль, общественная мораль.